

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Projekt CZ.1.04/5.1.01/51.00038

Nové formy individuální péče o děti do 7 let věku nerodičovskou osobou jako nástroj odstranění překážky pro vstup na trh práce a zdroj pracovních příležitostí ve Středočeském kraji

Závěrečné zhodnocení výzkumů:

Uplatnění sociologických šetření při řešení projektu

Zdůvodnění a plánování šetření

Význam sociologického zkoumání pro poznání sociálních problémů a jejich řešení, postojů veřejnosti k jejich různým aspektům, souvislostem a konsekvencím opatření zaváděných k jejich odstranění nebo alespoň zmírnění, jistě není třeba zvlášť zdůrazňovat či obhajovat.

I při řešení projektu *Péče o děti a trh práce (zkrácený název)* se bez metodologického nástroje, jakým sociologický výzkum je, sotva bylo možno obejít. V projektu byla proto naplánována realizace dvou šetření. Úvodní šetření mělo zkoumat a ověřit předpoklady projektu, potřeby a preference CS (rodičů malých dětí ve středních sídlech Středočeského kraje) v oblasti péče o malé děti, povědomí o nových formách péče o malé děti a zájem rodičů o jejich využívání a poskytování. Výstupy šetření měly sloužit jako argumentační opora pro prosazování zavádění nových služeb v rámci dalších klíčových aktivit projektu (viz 1. odstavec popisu KA01 v Žádosti o finanční podporu z OPLZZ).

Druhý výzkum/šetření bylo naplánováno na konec projektu. Jeho teritoriální zaměření mělo být širší než jen Středočeský kraj a cílem bylo zjistit, zda za dobu realizace projektu došlo k pozitivnímu posunu v nabídce, využívání a povědomí veřejnosti o nových službách péče o malé děti (viz 2. odstavec popisu KA01).

Bylo stanoveno, že tato šetření budou realizována žadatelem za úzké praktické spolupráce s partnery (především na provedení terénního výzkumu). Hlavní přípravné, organizační a analytické práce bude provádět člen realizačního týmu projektu - sociolog PhDr. Zdeněk Janata. K realizaci výzkumů mělo být dále využito služeb odborné agentury pro činnosti, které nelze bez odborného zázemí realizovat vlastními silami (viz 3. odstavec popisu KA01).

Úvodní výzkum

Primárně se při přípravě uvedeného projektu a plánování jeho aktivit vycházelo mimo jiné ze znalostí získaných při charitním pečovatelském působení v obcích Středočeského kraje, resp. příbramského okresu. Takové znalosti ovšem mohou být zatíženy jednostranností nebo mít intuitivní povahu. Pro objektivní postžení relevantních aspektů problematiky potřebného rozšíření možností adekvátní péče o předškolní děti tak, aby to v podstatně větší míře umožnilo skloubit potřebnou úroveň péče o malé děti s relativně časným nástupem do ekonomické aktivity, bylo do první fáze řešení projektu zařazeno „svépomocné“ sociologické šetření v rámci Středočeského kraje, v oblasti kde působí pečovatelská služba FCHSK a projektoví partneři. Po detailní metodologické přípravě a plánování šetření bylo rozhodnuto, že pro získání relevantních výsledků je možné úvodní šetření na relativně omezeném a realizátorům šetření známém území realizovat vlastními silami, bez využití finančně náročné služby externí agentury. K distribuci dotazníků tak mohli být využiti zaměstnanci FCHSK a projektových partnerů, kteří dle pokynů distribuovali dotazníky mezi CS ve středních sídlech Středočeského kraje. (doplněno možným využitím elektronické verze dotazníku).

Tímto způsobem se podařilo získat poměrně rozsáhlý výzkumný soubor a získaná data pak elementárně statisticky zpracovat. Nespornou předností tohoto přístupu byla pochopitelně „nákladová nenáročnost“ takto koncipovaného terénního šetření, jehož autor mohl zaručit i odborné sociologické vyhodnocení získaných dat.

Účelem získaných poznatků ovšem není pouze verifikace či falzifikace předběžných znalostí a pracovních hypotéz, ale jde hlavně o formulaci nezpochybnitelných validních argumentů, využitelných při projektem předpokládaném působení směřujícím k prosazení cílu či smyslu projektu – poskytnout orgánům státní správy (poslanecké sněmovně) věrohodné poklady potřebné pro rozhodování o legislativně ošetřeném řešení podmínek zavádění nových forem péče o předškolní děti. Získané poznatky tak byly využity ve většině KA projektu – od jejich prezentace na mezinárodním workshopu (KA02), přes jejich argumentační využití v legislativní činnosti (KA03), v manuálech pro CS (KA04), prezentaci na seminářích pro CS (KA05), využití v rámci expertní publicity (KA07), až k intenzivnímu využití ve veřejném a politickém působení (KA09).

Naznačený způsob terénního sociologického šetření má nicméně kromě zmíněných výhod i jisté slabší stránky – stěží lze totiž dodržovat všechny poměrně striktní metodologické podmínky, které jsou pro sociologický výzkum stanoveny – především je obtížné nebo nemožné důsledně uplatnit hledisko kvótního výběru respondentů, což při žádoucím zobecnění výsledků šetření na českou populaci, má nezpochybnitelnou důležitost (toto šetření však bylo cíleno spíše na potřeby CS – tedy rodičů malých dětí ve Středočeském kraji). Jinou potenciální slabinou je zvýšená možnost (byť nezáměrného) ovlivnění

respondentů jejich znalostí (příznivým vztahem) tazatelů, resp. organizace, v které distributorky dotazníků působí (tedy FCHSK a projektových partnerů). Jde o aspekty výzkumu, kterým je v metodologické literatuře věnována značná pozornost.

Při určitém omezení možnosti dodržovat všechny metodologické zásady je tak vždy nutno pracovat se získanými výsledky obezřetně a počítat i s případnou kritikou zpochybňující validitu závěry výzkumu formulovaných poznatků.

Závěrečný výzkum

Vzhledem k výše uvedenému projekt počítal i s výzkumem širěji teritoriálně zaměřeným (celostátním), který by na závěr projektu ověřil případný pozitivní posun v nabídce, využívání a povědomí veřejnosti o nových službách péče o malé děti. Nejen vzhledem k omezené velikosti realizačního týmu, ale především s cílem eliminovat veškerá možná výše naznačená metodologická rizika, muselo být toto šetření realizováno profesionální agenturou, která má k dispozici tazatelskou síť a která zajišťuje potřebnou kvalitu statistického zpracování získaných dat. Po pečlivém průzkumu trhu a zvažování možností bylo rozhodnuto o zařazení našich otázek do omnibusového šetření výzkumné agentury STEM (a to za přijatelných finančních podmínek). Došlo tak k rozšíření teritoriálního záběru z původně „provinčního“ charakteru na celostátní úroveň.

V průběhu doby realizace projektu nedošlo k přijetí zákona upravujícího nové formy péče o malé děti, nebylo tedy možno zkoumat reálnou nabídku a poptávku po těchto službách, které nelze dosud legálně poskytovat. Respondenti tedy opět odpovídali na téměř identickou baterii otázek jako v úvodním šetření. Zkoumaly se tak postoje k hypotetickým novým službám (byť v době průzkumu již jedna z nich byla definována v podobě návrhu zákona schváleného vládou ČR), potřebnost a užitečnost jejich zavádění, preference veřejnosti vzhledem k individuální péči atd.

Doba mezi uskutečněným prvním a následným – závěrečným šetřením byla poměrně krátká, takže se z objektivního hlediska sledovaná problematika nijak nezměnila. Výsledek proměnných, které byly v sociologickém výzkumu STEM zkoumány, je tak možno brát spíše než za aktualizaci poznatků získaných v prvním omezeném šetření, za jejich verifikaci a zpřesnění umožňující prezentovat závěry jako obecně platné pro celou ČR.

Porovnání výsledků

Z faktického srovnání výsledků prvního a druhého šetření je zřejmé, že poznatky z celostátního šetření realizovaného v roce 2013 sice nejsou v žádném zásadním rozporu s výsledky zkoumání v roce 2011 (což řešitele může těšit), přináší však skutečně průkazné, zpřesněné a aktuální potvrzení závažnosti sledované problematiky a obraz jejího prožívání, jak se promítá do postojů nejen osob bezprostředně zainteresovaných, ale i celé veřejnosti.

Vzhledem k výše zmíněné potřebnosti či vhodnosti získání poznatků s obecnou celostátní platností pro prosazování navrhovaných nových forem péče o předškolní děti, takových forem, které by umožňovaly v širší míře skloubit kvalitní péči a relativně brzký návrat matek do zaměstnání, je provedení celostátního zkoumání projektem sledovaných otázek možno hodnotit jednoznačně kladně a přínosně.

K získání bližší představy o shodách a rozdílech v poznacích obou sociologických šetření zde předkládám několik konkrétních příkladů:

Hodnocení (ženy)	2011 (Střed. kraj)	2013 (celá ČR)
Stávající možnosti v za- jišťování péče o předškolní děti		
- spíše nedostatečné	43,1%	38,0%
- zcela nedostatečné	13,8%	20,4%
Potřebnost zavádění nových forem		
- velmi potřebné	33,5%	30,0%
- spíše potřebné	44,9%	34,4%
Ochota poskytnout službu péče o dítě		
- ano, určitě	10,3%	9,3%
- asi ano	23,5%	23,9%
Postoje k výhodnosti máločetných dětských dětských skupin		
- rozhodně výhodnější	37,2%	44,3
- spíše výhodnější	36,6%	44,1%

Představa o přiměřené částce za péči o jedno dítě měsíčně

- do 1500	35,1%	38,6%
- 1501 – 2500	23,9%	32,0%
- 2501 – 3500	18,1%	16,9%
- 3501 – 4500	24,0%	8,0%
- více než 4500	20,5%	4,4%

Již z tohoto namátkového srovnání je zřejmé, že výsledky celostátního šetření se zčásti velmi blíží výsledkům šetření v roce 2011 (Střed. kraj), zčásti je však nezanedbatelně korigují to vše s obecnější platností pro celou ČR.

Závěr

Realizace KA01 v rámci projektu proběhla zcela v souladu s jejím popisem v projektové žádosti. Byla realizována dvě šetření s využitím vlastních sil – realizačního týmu a dobrovolné práce dalších zaměstnanců příjemce a projektových partnerů – a, kde vlastní síly nestačily, s využitím služeb odborného dodavatele. Oproti původně plánovaným nákladům na tuto KA došlo ve skutečnosti k úspoře veřejných prostředků.

Úvodní průzkum potvrdil závažnost řešené problematiky a ochotu CS akceptovat nové služby péče o malé děti jako řešení neutěšené situace v oblasti péče o dítě (ochota služby poskytovat i využívat). Dále byla potvrzena jednoznačná preference individuálních forem péče o malé děti před kolektivními zařízeními. Výzkum tak argumentačně vybavil řešitele projektu pro realizaci dalších klíčových aktivit.

Závěrečné celostátní šetření pak potvrdilo trvajícím nevyhovujícím stav v oblasti péče o malé děti a pozitivní postoj k novým formám péče o malé děti v celé veřejnosti. Je možno chovat naději, že k tomuto pozitivnímu přijímání zatím legislativně neupravených forem přispěl skromným dílem také projekt Nové formy péče o malé děti.

V Praze 14.10.2013

PhDr. Zdeněk Janata a Ing. Lukáš Tomko